

ПРОФЕСОР ТІМОТІ СНАЙДЕР: ВДЯЧНІСТЬ УКРАЇНИ

Борги муляють, особливо муляють борги вдячності. Коли ми занадто багато винні іншим, нам може бути нелегко висловити свою вдячність. Якщо ми не думаємо про борг, ми можемо приглушити свій обов'язок або просто забути про нього.

Якщо ми дуже високої думки про себе, ми можемо ігнорувати борг перед кимось, кого ми вважаємо нижче себе. У найгіршому випадку ми можемо ображатися на людей, які нам допомогли, і виставляти їх у негативному світлі, просто щоб уникнути відчуття, що ми теж можемо бути вразливими, і нам іноді може знадобитися допомога інших.

Американці (як і багато інших) у великому боргу перед українцями за їхній мужній опір російській агресії. З певної суміші причин нам важко визнати це зараз. Для цього спочатку потрібно знайти слова які зможуть артикулювати це. Ось сім із них які можуть допомогти в цьому:

безпека;
свобода;
демократія;
мужність;
плюралізм;
наполегливість;
щедрість.

Можливо, найважливішим і невизнаним боргом – є *безпека*. Спротив України путінській Росії значно зменшив можливість великого збройного конфлікту в деінде, а отже, значно знизив можливість ядерної війни.

До початку цієї війни одним із сценаріїв великого конфлікту із застосуванням звичайних озброєнь, пов'язаного з ядерним ризиком, було вторгнення Росії до якоїсь країни НАТО. Український спротив виявив слабкі місця путінської армії і знищив більшу частину боєздатності збройних сил Росії. Завдяки Україні цей сценарій є набагато менш ймовірним, ніж рік тому, і залишиться малоймовірним протягом наступних років.

Вважалося, що основним сценарієм глобального конфлікту у XXI столітті буде китайсько-американське протистояння через Тайвань. Внаслідок українського спротиву Пекін побачив труднощі, з якими він може зіткнутись під час атаки на Тайвань. Осередок напруженості, в якому, як вважали більшість аналітиків, найімовірніше (або навіть неминуче) розгорнеться сценарій великої війни, по суті, тепер усунуто.

Американцям практично неможливо поки що усвідомити цей борг. У щоденних повідомленнях преси нас приваблюють заголовки, які змушують відчувати загрозу або які припускають, що війна пов'язана з нами. Це може заважати бачити загальну картину.

Американських політиків та аналітиків у сфері безпеки буквально приголомшує, що інша країна може так багато зробити для нашої власної безпеки, використовуючи методи, які ми не змогли б застосувати. Україна знизила ризик війни з Росією просто відбиваючи агресію. Україна зменшила загрозу війни США з Китаєм, не вступаючи в конфронтацію з останнім, насправді навіть підтримуючи добрі стосунки з ним. Все це було недоступним для усвідомлення для американців. І все ж наслідком цього стала більш безпечна ситуація саме для американців.

Особисто для мене найбільший борг стосується *свободи*. Це слово ми, американці, використовуємо досить часто, але іноді забуваємо, що воно насправді означає. Протягом останніх тридцяти років у нас з'явилася дуже погана звичка вірити, що свобода – це щось, що надано нам вищими силами, наприклад, капіталізмом. Це звіно не так, і віра в це зробила нас менш свободними.

«Вся історія прогресу людської свободи, – казав Фредерік Дуглас, – показує, що всі досягнення її, були народжені серйозною боротьбою». Завжди буде так, що свобода буде залежати від якогось ризикованого зусилля, зробленого в скрутних обставинах які здавались сильнішими. Іншими словами, свобода завжди залежатиме від етичного зобов'язання, даного іншому, кращому світу і завжди страждатиме, коли ми віритимемо, що цей світ має зробити за нас усю роботу.

Вибравши опір вторгненню заради свободи, українці нагадали нам про це. І при цьому вони запропонували нам багато цікавих ідей проте, що таке свобода. Володимир Зеленський, наприклад, зробив цікаве зауваження про те, що свобода та безпека, зазвичай, існують разом. Протягом усієї цієї війни, у спілкуванні з українцями мене вражало, що вони визначають свободу як позитивний проєкт, як спосіб існування у світі, як багатство майбутнього. Свобода означає не лише перемогу над росіянами; це означає створення кращого та цікавішого життя і кращої та цікавішої країни.

Важко не помітити, що українці зробили задля захисту ідеї *демократії*. Загалом, ця війна саме про це. Путін уособлює практику керованої, або ж фальшивої демократії двадцять першого століття, в якій олігархія дозволяє певну видимість та риторику демократії, тому що вона не має альтернативи, яку вони могли б запропонувати. При цьому вони накопичують багатство і владу і унеможливають будь-яку значну залученість

суспільства у політичну активність. Російська система спи-рається на телепропаганду, яка переконує росіян у тому, що всі у світі теж корумповані, і тому вони повинні любити свою влас-ну корупцію, тому що вона російська.

Але що, якщо не всі однаково корумповані? А що якщо є сусідня держава Україна, в якій вибори справді вільні, і до вла-ди можуть прийти неочікувані люди? Це те, що неможливо уя-вити російській владі тому необхідно зробити абсолютно не-мислимим для свого електорату: за допомогою розпалювання ненависті на адресу українців, за допомогою війни, яка ведеться починаючи з 2014 року, включаючи повномасштабне російське вторгнення 24 лютого 2022 року. Мета якого якраз і полягала в тому, щоб фізично усунути законний український уряд, а та-кож лідерів українського громадянського суспільства і тим са-мим перетворити Україну на мовчазну російську глибинку.

Елементарний опір цьому з боку такої величезної кількості українців, якого не можуть зрозуміти російські політичні та ме-дійні еліти, ґрунтується на простому уявленні про те, що сво-їх лідерів громадяни України вибирають самі самі несуть за них відповідальність. Українська демократія має багато проблем, і під час війни вона була змушена стати на військові рейки. Але українці захищають базову концепцію самоврядування та роблять це ціною величезних втрат для себе. Вони роблять це в той момент, коли здавалося, що авторитаризм бере гору у всь-ому світі. Для всіх, хто дбає про демократію, це величезний борг перед ними.

У всьому цьому українці показали безприкладну мужність. У «Республіці» Платон назвав мужність Сократа однією з чес-нот міста. Я не можу не думати про це, коли згадую рішення Зеленського залишитись у Києві, хоча майже всі за межами Ук-раїни очікували, що він втече. Безпека одних (нас) іноді зале-жить від мужності інших (українців). Свобода волі завжди ви-магає мужності: як сказав Перікл, «свобода, безумовно, на-лежить тільки тим, хто має мужність захищати її». І те саме сто-сується демократії. Це за своєю суттю сміливе прагнення, о-скільки більші сили олігархії завжди будуть в опозиції, а наші менш шляхетні внутрішні голоси завжди заклякатимуть нас під-корятися та пристосуватися. Його мужність, як він сам вияв-ляється, була «представницькою»: він знав, що цього від нього чекав його народ, і він робив це.

Хто був цим народом? Зеленського, який представляє на-ціональну меншість України (він єврей), було обрано 73% на-селення. Це говорить про плюралізм, який необхідний Украї-ні та українському опору. Апологети диктаторів (а таких у США чимало) схильні стверджувати, що лише одноманітність при-несе ефективність, особливо під час війни. Це, безумовно, під-хід, який Росія привнесла у війну: однаковість командування, однаковість ідеології та кривава та злочинна спроба гомогенізувати окуповані українські території, що є рівнозначним ге-ноциду.

Тим часом українці чинили опір зовсім іншим способом. Коли уряд говорить про звільнення Криму, він наголошує на правах його корінних жителів, кримських татар. Багато в чому успіх українців на полі бою залежить від різномірного та впев-неного у собі громадянського суспільства, здатного підтри-мувати воїнів та нести службу там, де центральна влада слаба-ка. Українські збройні сили надають молодшим командирам більшу свободу дій. Ці збройні сили функціонують двома мо-вами, українською та російською, і і представляють різнома-ніття гендерів (та сексуальної орієнтації). Українські збройні сили, на відміну від російських (і багатьох інших), також є різ-ними за соціальними верствами. Цікаво, що, як свідчать до-слідження, різноманітність у групах, зазвичай, призводить до кращого прийняття рішень. Російські пропагандисти вбачають у всіх цих проявах різноманіття девіантність. Але урок, схо-же, полягає в тому, що повага до гідності веде до кращих ре-зультатів, у тому числі на полі бою.

Мені легко писати про ці борги. Це займе не багато часу. Але вони накопичувалися довгий час. Українці продемон-стрували надзвичайну *мужність*. За рішенням чинити опір на

самому початку, хоча воно і було вирішальним, треба було зно-ву приймати його, знову і знову, годину за годиною, день за днем, обстріл за обстрілом, бомбардування за бомбуванням, ра-кетна атака за ракетною атакою, ударами дронів за ударами дро-нів. Україна – це країна, в якій велика частина населення була змушена залишити свої домівки, в якій зруйновано цілі міста, в якій мільйони людей прямо зараз позбавлені доступу до елек-трики та води. Йде зима, а українці продовжують чинити опір.

Все, що ми, решта, отримаємо від українського опору – з погляду безпеки, свободи, демократії, мужності, плюралізму – залежить від цієї здатності вистояти. Враховуючи те, як ми, американці, обробляємо інформацію та емоції – швидко і жа-дінно, одразу перемикаючись на наступне джерело, – цей еле-мент нашого боргу перед українцями найважче оцінити. Російський поет Маяковський у своєму антиімпералістичному вірші «Борг Україні» запитує: «Чи знаєте ви українську ніч?» І відповідає: Ні, ви не знаєте української ночі. Тут небо чор-не від диму». Ми не знаємо української ночі. Але за цю стій-кість ми у величезному боргу перед Україною.

Українці схильні плутати нашу здатність цінувати всі ці бор-ги зі своєю щедрістю. Я був в Україні і повернувся звідти до початку війни, і це була тривала поїздка, навіть якщо вона від-бувалася за найсприятливіших обставин. Коли українські ко-леги подорожують назад, вони, здається, ніколи не забувають привезти подарунки для американців, з якими вони зустрінуться (особливо для їхніх дітей). У цьому є проста перевага: незва-жаючи на війну, доброзичливість, як і раніше, зберігається. Але це прагнення привезти значний предмет, зберігши його у важ-кій дводенній подорожі воюючої країни, що роздирається, зму-шує мене відчувати глибшу незручність: у нас, американців, немає навіть звички приносити подарунки господарям, не ка-жучи вже про звичку їх цінувати. Чи можу я бути вдячним?

Я думав про це недавно, у Карнегі-Холлі, слухаючи аме-риканську різдвяну пісню The Carol of the Bells. Щороку з дит-инства мене вражало, як ця пісня виділяється серед решти се-зонних мелодій, як єдина пісня чарівної краси. І є причина, чому вона видається дещо іншою: насправді це українська мелодія. – аранжування українського композитора (Микола Леонтовича) старовинної багатоголосної народної пісні.

Пісня була перейнята нашою культурою з новими ан-глійськими словами про дзвіночки, які по-своєму прекрасні і зберігають дух гарного настрою, який є в оригіналі. Ук-раїнська ж пісня зовсім не про Різдво, цього не може бути, о-скільки вона стосується дохристиянських традицій. Ця пісня про весну, про сприятливі знаки, які приносять тварини, про справжнє кохання і майбутнє благополуччя. Це пісня затвер-дження та підбадьорення. Сама його назва «Щедрик» говорить про щедрість та достаток.

«Щедрик» було виконано у Карнегі-холі у жовтні 1921 року українськими музикантами, які шукали підтримки українській республіці, якій на той час загрожувала небезпека. Українського композитора Леонтовича, який її створив, було вбито більшо-виками раніше того ж року. Більшість того, що зараз є Україною, незабаром після цього увійде до складу Радянського Союзу. Пі-сня була американізована 1936 року, невдовзі після великого го-лоду в Радянській Україні, якраз на початку великого сталінського терору. Її витоки були забуті, як і Україна загалом.

Український дитячий хор, який приїхав у грудні до Нью-Йорка, щоб виконати цю пісню, прибув із подарунком. Ним ста-ла сама їхня поява та виступ. Він м'яко нагадав нам про наше присвоєння пісні, але нагадав без образи, тільки зі щедрістю. Коли пісня виконувалася на біс, з чергуванням української та американської лірики, українці та американці у залі плакали разом, хоч і з різних причин, і це були світлі сльози.

Тімоті Снайдер – американський історик. Професор Єльського університету. Фахівець з історії Східної Європи та, зокрема, історії України, Польщі, Росії.

Оригінал: Gratitude to Ukraine: Security, Freedom, Democracy, Courage, Pluralism, Perseverance, Generosity